

George Sotiroff

## ALI JE OBSTAJALA AVTOHTONA PISAVA V SLOVANSKI DEŽELI PRED ČASOM CIRILA IN METODA?

### Summary

WAS THERE AN AUTOCHTHONOUS WRITING IN A SLAVIC COUNTRY  
BEFORE THE TIME OF CYRILL AND METHOD?

Herodotus notes that the Thracians had its own writing font in the middle of the fifth century BC already. Ovid testifies the top quality of Thracian poetry and tells that he himself has written a book in the language of Thracian Gets. There is no more doubt about the fact that in the 7. century AD there were Thracian books. We have a concise testimony of Photius. Long before Photius, it was Velleius Patreculus (around year 31 AD) who noted that Pannonians have some culture in writing and in a spiritual activity in their homes. Even the Byzantine Emperor Julian testifies this, as well as that the Adriatic Venets, Mezians and Pannonians can understand each others. Gets were Thracians and Theofilakt Simocotta says that the names "Slovenes" and Gets denote one and the same nation. In Pliny we find that he knew Venets along the Adriatic and along the Vistula River. Owing to the resentment of the Emperor Caracalla the Roman writers changed the name Gets into Goths. This confusion has continued and so, for example, the poem "De bello Gethico" has been, without any explanation changed to "De bello Gothico" (Loeb's issue in 1956). The Gothic manuscript of Ravenna can be understood on base of Slovenian language. The Gothic alphabet font is the work of Bishop Ulfila (whose parents were Paphlagonians and were brought by force among the Goths). According to experts it was leaning on Greek alphabet, which itself is based on Fenician's. How far into the past extends Glagolitic? Old writers attributed it to St. Hieronymus. Advanced age of Glagolitic indicate some important details. The form of letters indicate that it is essentially a merger of Linear B script, and Fenician (old hebrew) fonts, to the first being contributed 7 and to the other 5 characters. The discovery in 1965 of Gordion confirms the assumption of the existence of Phrygian (\*Bregian) literature in the 8th century BC already, which certainly confirms the argument Herodotus, when he wrote about easy reading of the prophecies of Bakh's oracle of Thrace. Indeed, Glagolitic is much older than Cyrillic script. Bukvica and Glagolica are synonymous. Cadmius, Phoenix's brother, and his wife founded the City of Ohrid, which was sometimes called the Lychnidus.

### Uvod

V posmrtnem delu Nikole Mavrodinova, za katerega objavo je poskrbela njegova žena leta 1959, je omenjeno nedavno starinoslovsko odkritje.<sup>1</sup> Namreč kaže, da so med izkopavanji, ki so bila potekala med leti 1946 in 1959 v okolici kraljevskega mesta Preslava,

južno od Donave, naleteli na opekarno iz 10. stoletja. Delo te ustanove je bilo, med drugim, v tem, da je bila izdelovala keramične plošče za okras palač in cerkev v mestu. Emajlirana stran teh plošč je očitno pokrita z napisi v cirilici. Na hrbtni strani pa vidimo posamezne glagolske črke, ki predstavljajo števila. Upamo, da bo to odkritje pomenilo konec spora o tem, ali je glagolica starejša kakor cirilica. Zavedati se moramo, da potem, ko se enkrat prilepijo plošče na stene, za katere so bile namenjene, ne more nihče več videti glagolskih črk. Te črke ali številke torej niso mogle imeti nobenega drugega cilja, kakor da so vodile delavce opekarne, ki so bili zadolženi za oblikovanje plošč, skozi njihovo emajliranje, žganje, prevoz in razporejanje. Morda so bile namenjene tudi za to, da bi jih razbrali polagalci plošč, katerih naloga je bila, pritrčiti ploščice v skladu z navodili načrtovalca okrasitve. Iz tega moramo sklepati, da je načrtovalec okrasov poznal cirilico, delavci pa ne. Nasprotno pa so delavci poznali glagolico in so jo umeli uporabljati. Ako bi bilo s tem drugače, bi ne bilo potrebno ali celo mogoče oštevilčiti in urediti plošče s pomočjo glagolskih črk. Tako se sam od sebe vsiljuje sklep, da je bila glagolica znana v Preslavu pred cirilico.<sup>2</sup>

Kako daleč v preteklost sega glagolica? Vse do tega trenutka ne znamo povedati datuma, tudi približnega ne. Obstajajo pa razlogi, zaradi katerih verjamemo, da je bila ta pisava znana v srcu Balkanskega polotoka še iz časov sive starine. Okvir te raziskave nam ne dovoljuje, da bi se menili o tej vsebini bolj na široko. To vprašanje bomo za enkrat pustili brez odgovora ter se bomo obrnili k nekaterim pokazateljem, ki sicer niso iz Preslava, ki pa kažejo na obstoj avtohtone pisave v slovanski deželi pred časom Cirila in Metoda.<sup>3</sup>

## Bakhovo preročišče

Pri Herodotu najdemo naslednje pričevanje:

„Kot smo vedeli, Satri niso bili nikdar nikomur podrejeni, temveč so ves čas do mojih dni edini od Tračanov vedno svobodni; to pa zato, ker živijo v visokih gorah, ki jih pokrivajo vsakovrstna drevesa, sneg in ker so izvrstni bojevniki. Prav oni so gospodarji svetega Bakhovega preročišča, ki se nahaja v zelo visokih gorah; med Satri so Besi tisti, ki opravljajo vlogo prerokovalca; tako kot v Delfih prerokuje ženska. Prerokb pa ni nič več težko brati.“<sup>4</sup>

Vidimo, da so Tračani imeli svojo pisavo že sredi 5. stoletja pred našim štetjem. Sicer Herodotu ne bi bilo dano na voljo primerjati kaligrafijo Bakhovih svečenikov s kaligrafijo Apolonovih svečenikov v Delfih. Potrebno je tudi pripomniti, da je traško preročišče delovalo dolga stoletja. Ob svojem času ga je spraševal za svet Aleksander Veliki, kakih 300 let kasneje pa tudi Octavius, oče bodočega cesarja Oktavijana Avgusta.<sup>5</sup> V Macrobovem času, t.j. na začetku 5. stoletja našega štetja, je bilo to preročišče še vedno tam. Presenetljivo je dejstvo, da se danes v istem kraju nahaja samostan svetega Ivana iz Rile, kjer so se, kot po naključju, ohranili „Rilski listi“, napisani v glagolici.<sup>6</sup>

## Getski Ovidovi spisi

Drugi podatek, da so bili Trakijci imeli svojo pisavo, prihaja k nam iz drugega vira, ki ni nič manj zanimiv kot prvi. Leta 8 našega štetja je bil pesnik Ovid izgnan v

Tomu, mesto na obrežju Črnega morja, ki leži približno 150 km oddaljeno od Preslava. Ovid je tam preživel deset let, sanjal o Rimu in pisal mnogo pisem svojim prijateljem v upanju, da bi od Avgusta uspeli dobiti dovoljenje, da se sme vrniti v Rim. Da bi pri svojih dopisovalcih v Rimu vzbudil sočutje, je v najbolj mračni luči opisoval kraj svojega izgnanstva in njegove prebivalce. To ni laskanje ljudem, med katerimi je Ovid dočakal smrt, vendar je razumljivo.

Med Ovidovimi pismi je dvojica, ki vsebuje posebno zanimivost. Prvo med njima je naslovljeno na kralja Cotysa iz Trakije, soseda pregnanega pesnika, če se smemo tako izraziti. Tam lahko preberemo naslednje: „Nihče med kralji ni bil v njih bolj izobražen (to je v svobodnih umetnostih – G. S.) ali je posvečal več časa pretanjenim študijam. Tvoje pesmi pričajo o tem; če bi jim bil ti zbrisal svoje ime, bi jaz zanikal, da bi jih lahko zložil kak mlad Tračan. Ne, Orfej ni edini pesnik teh krajev, in dežela Bistonija (to je Trakija – G. S.) je ponosna tudi na tvojo nadarjenost.“<sup>7</sup> Te vrstice so značilne, ker pričajo, da so bili Tračani daleč od tega, da bi bili divje pleme, temveč so bili omikan narod, čigar knezi so študirali latinščino in so celo zlagali pesmi v tem jeziku. Samo po sebi pa to ne dokazuje, da Tračani ne bi imeli svoje abecede, temveč to priča, da je bila raven njihove omike tako visoka, da nas navzočnost avtohtone omike med njimi ne bi zmožla presenetiti.<sup>8</sup>

Drugo Ovidovo pismo pa je temeljnega pomena. V njem se pesnik obrača na enega svojih prijateljev, ki se imenuje Carus. Tam beremo: ... „Ne smeš biti presenečen, če so moji verzi pomanjkljivi, kajti jaz, ki jih pišem, sem skoraj getski pesnik. Oh, tega se sramujem, napisal sem knjigo v getskem jeziku, podvrgel sem barbarske besede našemu ritmu! In imel sem uspeh, čestitaj mi, počasi pridobivam sloves getskega pesnika med neusmiljenimi Geti.“<sup>9</sup> Geti so bili prebivalci Tomija in okoliške dežele, ki sta jih cenila tako Herodot kot Platon.<sup>10</sup> Ovid jih imenuje „neusmiljeni“, ker hoče od svojega prijatelja Carusa, da bi se zanj zavzel pri cesarju. Sicer pa bi mi na Ovidovem mestu verjetno postopali enako.<sup>11</sup> Kar zadeva nas, bi radi vedeli, kakšno abecedo je bil uporabljal Ovid, ko je bil napisal svojo knjigo v getsčini? Če Geti niso bili imeli lastne abecede, kako je mogel potem Ovid napisati pesmi v njihovem jeziku? Rekli si bomo, da je to lahko napravil z uporabo latinske abecede. To je mogoče. Vendar, če je Ovid lahko to napravil, bi iz tega sledilo, da bi po njem drugi prebivalci Tomija mogli *in morali* uporabljati latinske črke, da bi podpisali svoje ime, da bi napisali sporočilo, ali celo knjige v lastnem jeziku. Kot bi se sicer to morda zdelo nenavadno, bi v tem primeru Ovid moral veljati za iznajditelja traške abecede, ali najmanj za iznajditelja ene od abeced, za katere izgleda, da so jih bili uporabljali v Trakiji na začetku našega štetja.

## Pomembni pričevanja

Nič več ne moremo dvomiti, da so v 7. stoletju našega štetja obstajale trakijske knjige. Prav res, saj najdemo glede tega pri cerkvenem očetu Photiusu natančno pričevanje, ko nam sporoča, da je bil en določen bizantinski pisatelj po vladavini Heracliusa – denimo po letu 642<sup>12</sup> – uporabljal trakijske črke. Ta datum si je treba zapomniti, ker je za približno eno stoletje kasnejši od prve omembe Slovanov v Trakiji, omembe, ki jo najdemo pri

Prokopiju.<sup>13</sup> Samo obžalovati moremo, ker nam Photius ne pove, s kakšno vrsto črk so bile napisane trakijske knjige.

Po drugi strani imamo pričevanje cesarja Julijana, da so Trakijci imeli posebno abecedo. Ko govori o mestu Ogleju, Julijan pravi: ... „Pravzaprav se tam oskrbujejo Mezijci, Panoni in Itali, ki naseljujejo notranjost dežel. Mislim, da so jih včasih imenovali Henete (\*v izvorniku Hénètes); tudi dandanašnji, ko Rimljani zasedajo (\*vladajo) njihova mesta, so ohranili svoje prvotno ime, tako, da na začetek besede dodajo lahno črko: ta naj bi označevala edinstveno značilnico, ki jo imenujejo ‚ou‘, in ki jo pogosto uporabljajo namesto bete, kakor se mi zdi, zaradi nekakšnega posebnega pridiha v njihovem jeziku<sup>14</sup>...“

Julijan, ki je bil pisal v grščini, razume s tem, da so besedo, ki so jo bili Grki izgovarjali kot „Heneti“, sami domačini v lastni deželi izgovarjali kot „Veneti“. Grki so imeli nekaj težav pri obravnavi te besede, ker *beta* predstavlja vmesni zvok med *b* in *v*, medtem ko sta v jeziku, ki ga govorijo na severu Grčije, ta dva glasa izrazito različna in tako upravičujeta dvoje različnih črk. Ker je bil Julijan napisal te vrstice v letih 358 ali 359, so v tem času Veneti zagotovo imeli svojo posebno abecedo. Veneti so – Julijan to pravi sam, in treba mu je verjeti, da ve, o čem govori – razumeli Mezijce in Panonce, dva izrazito trakijska naroda. V tem smislu je zanimivo opažanje, da je bil mnogo pred Julijanom Velleius Patreculus - umrl je okoli leta 31 našega štetja - zabeležil, da so Panonci „imeli določeno pisno omiko in da so jim bile domače duhovne dejavnosti.“<sup>15</sup>

Povzemimo:

I. v petem stoletju pred našim štetjem Herodot omenja preročišče v Trakiji, čigar odgovori so bili predani spraševalcem v pisni obliki;

II. na začetku našega štetja je bil Ovid napisal knjigo v getskem jeziku, ali drugače rečeno, v trakijem jeziku;

III. v letih 358 ali 359 nam Julijan govori o abecedi Venetov;

IV in končno nas Photius podučuje, da so traške knjige obstajale pred letom 642.

## Geti in Sloveni

Razen podatkov, ki smo jih bili že omenili, imamo še en dokument, ki izhaja iz leta 551 in ki nas more prepričati, da so bili prebivalci slovanskih dežel že pred Cirilom in Metodom izobraženi ljudje. Gre za pogodbo, ki je bila sestavljena v latinščini v Ravenni, ki pa vsebuje več odstavkov napisanih v nekem drugem jeziku, s posebno abecedo. Preden pa bomo o tem govorili, se moramo od tega nekoliko oddaljiti, da bi razmejili problem, s katerim se bomo srečali.

Geti, katerih jezika se je bil naučil Ovid in v katerem je postal tudi pesnik, so bili Trakijci, vendar ali so bili tudi Sloveni? Ko je bil Theofilakt Simocatta, bizantinski zgodovinar iz 7. stoletja govoril o nekaterih vojaških dogodkih, ki so se bili zgodili pred letom 602, ugotavlja vsaj v dveh ponovitvah, da sta imeni „Sloveni“ in „Geti“ označevali isti narod. Besedilo ne dopušča nobenega dvoma o dejstvu, da je ime „Sloven“ postalo znano nedavno, medtem ko je bilo ime „Get“ staro.<sup>16</sup>

Istovetnost Slovenov in Getov je bila potrjena na način, s kakršnim se izražata Prokopij in Jordanes. Po Prokopiju so bili Slovani in Anti močni ljudje, visoke postave, svetle, vendar ne izjemno bele polti, večinoma kostanjevih las; živeli da so težko, da so bili ohranili iste šege in navade iz starih časov, in da so vsi govorili isti jezik. Anti so torej govorili slovansko. Jordanes, ki je bil Prokopijev sodobnik, nam sporoča, da so Veneti naseljevali obširno področje vse od izvira Visle, in dodaja: „Čeprav so sedaj njihova imena razpršena na mnoga plemena in različne kraje, jih imenujejo predvsem Slovane in Ante.“<sup>17</sup> Po Jordanu izhajajo Veneti, Anti in Slovani iz istih korenih.“<sup>18</sup> Ena veja Venetov – ali naj bi to bili Slovaki? – je po istem piscu prebivala na ozemlju, ki ga je na jugu omejevala Donava, na vzhodu Dnjester in na zahodu Visla. Druga večja veja Venetov – očitvidno Anti – je prebivala na ozemlju med Dnjestrom in Dnjeprom. Ta dežela ni nič drugega kot GETICA, o kateri je bil Dion Pruski napisal zgodovino – knjigo, ki je bila izginila. Ker so Slovani in Anti govorili slovansko, ker je bilo skupno ime obeh ljudstev „Veneti“, in ker je bilo ozemlje, na katerem so sami prebivali, isto kot ono, na katerem so bili prebivali Geti, se vsiljuje zaključek, da kadarkoli so bili starodavni pisci govorili o Venetih in Getih, so pod tem razumeli Slovane.

Če se sedaj sklicujemo na Plinija Starejšega, kaj ugledamo? Plinij, ki je – tega se bomo spomnili – umrl ob izbruhu Vezuva leta 79 našega štetja, izrecno omenja Venete na obrežju Jadrana. Vendar pozna tudi Venete vzdolž Visle. Razen tega izrecno omenja Ante, ko našteva narode, ki naseljujejo obsežno deželo severno od Črnega morja.<sup>19</sup> Besede „Slovan“ pri njem ne najdemo, vendar so mu Geti dobro znani.<sup>20</sup> Ali pa – mi smo to videli – je bilo to tisto ime, pod katerim so bila slovanska ljudstva znana v Rimu in Grčiji. S tem v zvezi je umestno opozoriti na nekatere jezikoslovne podrobnosti, katerih pomen se ne bo nikomur izmuznil. Plinij poroča, da se je v jeziku staroselcev Arktični ocean imenoval MORIMARUSA. Ni treba, da smo posebno bistroumni, da opazimo, da gre za nekoliko površno prepisovanje slovanskih besed *more moroza*, torej „ledeno morje“ (\*v izvorniku „la mer glacée“).<sup>21</sup> To je še toliko bolj zanimivo, ker Tit-Livij omenja makedonski kraj, ki se imenuje BYLAZORA, kjer prepoznamo slovanski besedi *byala* in *zora*, torej „bela zora“.<sup>22</sup> S svoje strani Pausanias govori o vasi, kjer je bil Filip postavil svoj tabor in ki se je bil imenovala NESTANE – očitvidno slovanski besedi *na stane*, ki pomenita „v taboru“.<sup>23</sup> Tako imamo zgodovinske, zemljepisne in jezikovne razloge, da so že v zelo starih časih številna slovanska ljudstva naseljevala dežele, kjer tudi danes živijo Slovani. To dejstvo pa nas vodi k temu, da nekaj rečemo na temo getskega jezika in getske pisave pred časom Cirila in Metoda.

## Geta in Caracalla

V življenjepisu, katerega nam je bil zapustil cesar Caracalla, je Aelius Spartanus vstavil grozljivo zgodbo, ki se dotika našega predmeta. Zdi se, da je bil Caracalla nekega dne ravno zaposlen z dodajanjem vzdevkov k svojemu imenu, kot je Germanicus, Parthicus in Arabiens. Med prisotnimi je bil tudi Helvius Pertinax, ki je pripomnil: „Dodaj, če ti ugaja, tudi Geticus Maximus.“ Namreč, malo pred tem je bil Caracalla premagal Gote. To besedno igro je Pertinax plačal z glavo. Ali, kot razlaga Aelius Spartianus, Gote so bili nekdaj imenovali Geti; zato je Pertinax tudi bil predlagal naziv „Geticus“. A se je brat Caracalle,

ki je bil umorjen na ukaz cesarja leta 211, imenoval Geta.<sup>24</sup> Dion Cassius poroča, da je bil po tem zločinu kaznovan s smrtjo vsakdo, ki bi bil samo omenil ime Geta.<sup>25</sup> Kaže, da je to povzročilo nekaj zadrege, kajti getsko ljudstvo ni nehalo obstojati. Sem ter tja je bilo potrebno o njem govoriti. Kako se izvleči iz te zadeve? Vse nas navaja na misel, da pisatelji tedanjega časa niso bili odlašali z iznajdbo obvozov. Ker so bili opazili, da se je del Getov imenoval *Goti*, so zgodovinarji začeli govoriti o „Gotih“, vsakič, ko so morali kaj povedati o vseh Getih. Kasneje so ugotovili, kakšno zmešnjavo bi to utegnilo povzročiti, tako, da je več piscev v svojih pričevanjih menilo, da je potrebno razložiti, da Goti iz njihovega časa niso nič drugega kot nekdanji Geti.

Tako pri Philostorgu najdemo naslednji odlomek: ... „Pripovedujejo, da je v tem obdobju [okoli 355 - G.S.] *Ourfila* (sic), eden od Skitov z druge strani Donave, pripeljal na rimsko ozemlje množico ljudi - nekdanjih Getov, ki jih sedaj imenujemo Goti ...“.<sup>26</sup> Pri Orosu beremo, da so „... Geti, isti, ki jih sedaj imenujemo Goti, ... pred kratkim upali, da bodo s svojimi prošnjami dosegli zavezništvo z Rimom, ki bi ga lahko zavzeli z orožjem.“<sup>27</sup> Prokopij beleži mnenje, da so bili Goti getskega rodu.<sup>28</sup> Po njem „... je včasih bilo, tako kot je tudi danes, veliko število gotskih narodov, med katerimi so bili največji in najpomembnejši Goti, Vandali, Visigoti in Gepidi. Vendar so jih bili v starih časih imenovali Sauromati in Melankleni; nekateri pisci so te narode imenovali tudi Geti.“<sup>29</sup>

Drugi avtorji iz 4. in 5. stoletja enostavno povzemajo staro ime in govorijo o Getih - in ne o Gotih - ker obravnavajo ljudstvo, ki je bilo dalo čutiti svoj vpliv v Konstantinoplu, in ki je bilo utrdilo svojo oblast v Italiji. Torej razumemo, zakaj Synésios iz Kirene v svoji razpravi o kraljestvu, ki datira iz leta 399, v ničemer ne omenja Gotov. Ne gre za njegovo nepoznavanje Gotov; označuje jih preprosto z njihovim starim imenom Geti.<sup>30</sup> Claudij prav tako ne govori o Gotih, čeprav je napisal celo pesnitev, ki jo lahko najdemo v nedavni izdaji pod naslovom *De bello gothico*. To majhno skrivnost lahko razjasnimo, če se sklicujemo na izvirni naslov pesnitve - *De bello getico* - torej na naslov, ki je usklajen z vsebino knjige.<sup>31</sup> In končno, tudi Rutilius Namatianus, Galec iz 5. stoletja, govori ves čas o Getih v Italiji in nikdar o Gotih.<sup>32</sup> No, v precejšnjem številu pripovedi, ki so mlajšega datuma in ki so prišle do nas, pa dogodke, o katerih razpravljamo, pripisujejo Gotom. Če bi želeli zvedeti kaj o pisavi ali o pisavah, ki so jih bili uporabljali v slovanskih deželah pred časom Cirila in Metoda, bi nas ta dejstva prav gotovo opozorila, da si ogledamo „gotski“ dokument, ki je bil preživel in ki izvira iz časa, ko je bila moč Gotov na svojem vrhuncu. To je rokopis, ki smo ga že omenili, in od katerega izvirnik se nahaja v Neapeljski narodni knjižnici, v Italiji.

## Gotski rokopis iz Ravenne

Omenjeni rokopis je raziskal in objavil leta 1805 Gaëtano Marini, v Papiri Diplomatici.<sup>33</sup> Žal moremo v tej izdaji brati samo latinsko besedilo. Gotsko besedilo - v celoti 17 vrstic - se tam ne nahaja. Da bi ga lahko raziskovali, je bilo potrebno pridobiti odsliko izvirnika. Spomnimo se, da gre za listino, ki je bila napisana v Ravenni, mestu, ki je bilo leta pod gotsko upravo. Gotska pisava, ki jo vidimo v tem dokumentu, je zelo lepa.

Lahko bi rekli, da gre za delo kaligrafa. Oblika črk je zelo blizu obliki grških črk iz tega časa. Skorajda zdrsnemo v skušnjavo, da v tej abecedi vidimo prototip cirilice. Ker listina predstavlja pogodbo, ki se nanaša na zemljiško posest, je zelo verjetno, da gotško besedilo vsebuje predvsem lastna imena, pred katerimi ali za katerimi sta navedena položaj in stanje podpisnika, omenjen pa je tudi določeni denarni znesek.

Število besed, ki smo jih lahko razbrali, je devet. Naprej so tu tri lastna imena: Raimand, Merila in Uiljaric. Nato pridejo besede: diakon, papa, kautsjon, boukareis, killligans in mic.

- I. *Raimand* je brez vsakega dvoma gotška oblika za Raymond-a. To je ime, ki se prenaša med gotškim plemstvom v Provansi iz roda v rod, predvsem med grofi iz Toulousa. Med današnjimi slovanskimi jeziki je to ime privzelo obliko ROMAN. V zvezi s tem je tukaj primerno mesto, da se spomnimo, da v slovanskih jezikih prav tako ROMA postane РЫМЪ ali РИМЪ. Zato je razumljivo, da so v gotškem dialektu ime ROMAN izgovarjali in pisali РЪИМАНЪ ali РЪМАНЪ.
- II. *Merila* ima obliko množice gotških imen kot Ulfila, Totila, Albila, Agila itd.,<sup>34</sup>
- III. *Uiljaric* je zanimivo ime, ker spominja na obliko patronimikona lastnih imen slovanskih jezikov iz današnjih dni;
- IV. *diakon* bi lahko ostal brez komentarja, ampak zaradi oblike ne, saj tu ne gre za grško obliko besede (*diakonos*), niti za latinsko ali nemško ( v teh primerih *diaconus* ), temveč gre za slovansko obliko;
- V. *papa* je v obdobju, o katerem je govora, pomenil škofa;<sup>35</sup>
- VI. *kautsjon* je dobesedni prevod *cautio* in pomeni verjetno „jamstvenik“;
- VII. *bokareis* je Gaetano Marini prevedel kot „tajnik“. To besedo najdemo ponovno pri Černoriztsu Hrabrem v obliki БОУКАРЪ, kar pomeni „mlad učenec“ ali „študent“;
- VIII. *killigans*, po Marini-ju pomeni rimski *solidus*. To je zanimiva beseda, kajti v ljudskem jeziku, ki ga lahko danes slišimo v Trakiji, nosi kovanec, ki je bil včasih enakovreden dvema novčičema (*solidi*), še vedno ime „galagan“;

S ciljem, da bi si omogočili primerjavo med gotškimi in cirilskimi črkami, tu v nadaljevanju ponavljamo devet naštetih besed v obliki, v kakršni se pojavljajo v rokopisu:

RAZMAHD MERZLA YZLAGARZY SZAKELN ПБПБ	KAYTEGLN BKAREZE KZLSTTAHE MZY
---	---

## Ulfilina abeceda

Tisti, ki so morda do sedaj mislili, da je gotščina bila nemški jezik, bodo opazili, da nobena od besed, ki smo jih razgonetili, ne zveni nemško, celo ime Raimand ne. Tega najdemo sem in tja v Nemčiji, v obliki *Raimund*. Vendar nas nemška oblika tega imena,

niti oblika, ki je navadna v Franciji (Raymond), ali v Španiji (Ramon), ne spominjajo na izvor tega imena, kot je to primer s slovansko obliko: Roman – Rimljan.

In zadnje vprašanje: od kod so bili Goti vzeli svojo abecedo? Bizantinski zgodovinarji nas učijo, da je bila gotska abeceda delo Ulfile, ki se je je bil posluževal, da bi prevedel sveto pismo v jezik svojega naroda.<sup>36</sup> Kaže se, kot da je bil ta dogodek padel med leta 338 in 355. Kajti v letu 355 se je bil Ulfila, ki je že bil škof, ustalil na desnem bregu Donave, na čelu getske ali gotske naselbine, potem, ko je za to dobil dovoljenje cesarja Konstantina. Tukaj je pridigal 37 let, vedno v isti cerkvi – morda v mestu Nikopol. Podrobnost, ki je zanimiva: mesto Nikopol se enako, kot mesto Tomi, kjer je bil Ovid pisal svojo knjigo v jeziku Getov, nahaja v razdalji 150 km od Preslava. Auxentius pravi, da je njegov učitelj Ulfila uporabljal tri jezike: grščino, latinščino in gotščino, in da je zapustil nekaj zapisov v teh treh jezikih.<sup>37</sup> Ulfila je bil umrl leta 388. Sto let kasneje najdemo potomce njegovih ovčic – ali vsaj en njihov del – v Italiji, kamor so se bili napotili pod vodstvom Fédorika (Theodorich-a). Leta 493 je bil Fédorik odstranil Odonatserja (Odoacarja) in postal kralj Italije. Torej je več kot verjetno, da so bili prav Fédorik in njegovi tovariši tisti, ki so bili prinesli Ulfilino abecedo v Ravenno.

## Sklepi

Na osnovi tega, kar smo povedali, smemo napraviti naslednje zaključke:

- I. Slovenski narodi so bili v antiki znani pod imenom Veneti, Anti in Geti;
- II. Geti so živeli tako severno kot tudi južno od Donave, denimo v Trakiji. V 5. stoletju pred našim štetjem so Tračani imeli pisne prerokbe;
- III. Ovid nam ob začetku našega štetja pripoveduje, da je bil napisal eno knjigo v jeziku Getov; IV. Med leti 338 in 355 Ulfila sestavi abecedo za Gote – eno vejo Getov – po vsej verjetnosti gotsko abecedo, ki je uporabljena v rokopisu iz Ravenne iz l. 551;
- V. Vse te različne pisave so se pojavile na ozemlju, ki je ozko omejeno, in sicer med Donavo, Črnim morjem in Egejskim morjem;
- VI. Kaže, da so vse te pisave uporabljali v slovenski deželi pred časom Cirila in Metoda.

## Prva stranska pripomba

### STAROST GLAGOLICE

Imamo vsaj enega pokazatelja, ki priča, da glagolica ni bila nastala po 5. stoletju našega štetja. Ta pokazatelj se nahaja pri Anselmu Banduri. (*Opera et studio Domni Anselmi Banduri Ragusini, Presbyteri ac Monachi Benedictini e Congregatione Melitensi*, Tomus primus, Venetiis, ex Typographia Bastholomei Javorina MDCC. Citat S. Lesnejevega (S. Lesnoi – opomba prev.) v *История Руссов в неизвращенном* (v izvorniku „neizvrazhennoi“ – opomba prev.) *vide*, Pariz, 1959, No. 9, str. 936 - 938.) Banduri pripisuje iznajdbo te abecede svetemu Hieronimu: ...« *perpetua ad nostrates traditio habetur, unum ex duobus alphabets slavonicis 'Kiurilizam' dictum ipsus Cyrilli esse, a 'Kiuri' nomine Slavo, quod Ciryllum Latine sonat, denominatum; alterum vero 'Bukuizam' appellatur Divi Hieronymi.*“



(\* „...pri naših ljudeh je živo staro izročilo, da je ena od obeh slovanskih abeced 'Kiurilica', za katero pravijo, da je prav Cirilova, bila imenovana po slovanskem imenu 'Kiurul', ki ga latinimo z besedo *Cyryllum*: druga pa se imenuje ‚bukvica‘ sv. Hieronima.“)

Kot vemo, sta imeni „bukvica“ in „glagolica“ sopomenki. Ker je bil sv. Hieronim umrl 20. septembra 420, bi se bila morala glagolica pojaviti pred tem dnem, ako je točna Bandurijeja navedba. Vendar je mogoče, da je sv. Hieronim le izpopolnil pisavo, katere osnovni deli so tedaj že obstajali.

Ob strani bomo pustili druge zgodovinske vidike vprašanja, tako kot tudi njegov epigrafski vidik in se bomo tu omejili na zapažanja, ki sledijo. Veliko starost glagolice nakazuje analiza, ki sloni na:

- a) obliki vsake od črk te abecede;
- b) njihovih imenih;
- c) njihovih glasovnih vrednosti;
- d) njihovih številčnih vrednosti;
- e) njim ustreznim mestom v abecedi.

Oblika črk kaže, da glagolica predstavlja v bistvu spoj Linearne B (\*pisave) in feničanske (stare hebrejske) abecede, pri čemer je prva od teh abeced prispevala 7, druga pa 5 znakov.

Recitiranje abecede pomeni neke vrste credo študenta, ki mu hkrati služi tudi kot spominski pripomoček: *az buki vedya glagol dobro est jiveti* (\*živeti) *zdelom zemli i kako misleti*, itd., itd. Tu gre za zelo pomembno praktično iznajdbo pa tudi za izjemno brihtno delo, ki bi mu vsekakor dodali ime iznajditelja, ko bi bilo šlo za človeka, ki bi ga bili mogli ugotoviti. Treba je pripomniti, da sta grška niti latinska abeceda brez podpore takega obrazca. Ali je mogoče, da je ta brezimenski obrazec končni izid stoletnega razvoja iz zelo davnih časov?

Glasovne vrednosti glagolskih črk kažejo v isti smeri. Črki  $\text{A} \text{L} (\text{H})$  in  $\text{E}$  ki se imenujeta „dierv“ in „ijica“ (\*ižica), sta v tem pogledu posebej značilni. Prva, ki predstavlja bistveni slovanski zvok, se nahaja med osnovnimi črkami in predstavlja številko 13. Druga, ki zveni slovanskemu ušesu tuje, je bila očitvidno dodana na konec abecede v kasnejši dobi (da bi omogočili zapis grških besed?) in nima svoje številčne vrednosti.

Glagolska števila točno ustrezajo zaporedju črk v abecedi, kar pa ni primer s cirilico. Ko bi glagolica ne bila zelo stara, bi se bilo to verjetno ne zgodilo. V vseh obdobjih obstajajo močno priročni razlogi, da se držimo najbolj razširjenega številčnega sistema - pa naj bo arabski, rimski ali grški. Če bi torej glagolica ne bila zelo stara, bi bila na mestu misel, da bi njen „moderni“ iznajditelj dal prednost grškim ali rimskim številom, kot je bil to napravil sv. Ciril. Tudi gotška števila – za katera predpostavljamo, da so Ulfilino delo, tako kot pri njegovi abecedi – predstavljajo prilagoditev grškega številkega sistema. Glagolska števila ne sledijo nobenemu izmed naštetih sistemov, kar navaja na misel, da so že obstajala, medtem ko so druge pisave šele uvajali.

## Druga stranska pripomba

### O (OKROGLO) PISANIH PREROKBAH IN DVOUMNIH KRATKIH HLAČAH

Kaže, da je z drugo najdbo v Gordionu, leta 1965, potrjena domneva o obstoju frigijske književnosti v 8. stoletju pred Maziljenim (Glej: Rodney S. Young: „The Gordion Campaign of 1965“, *American Journal of Archaeology*, LXX, št. 3, [julij 1966]). Ker so „Frigijci Brigijci, trakijsko pleme“ (Strabon, 7.3.2.), je treba na vprašanje o tem, ali so bili Trakijci pisмени ali ne, odgovoriti pritrdilno, kar bi že mogli slutiti v trakijskih napisih, ki so bili najdeni v sami Trakiji (Glej: D. Detschew: *Die thrakischen Sprachreste*, Dunaj 1957).

Torej Herodot ni sanjal, ko je bil dejal, da traških rokopisov ni bilo težko brati. Kako je torej mogoče, da je pomen njegovih opažanj v zvezi s to vsebino ušel pozornosti izvedencev? Vzrok za to je potrebno poiskati v bogastvu potankosti, ki jih vsebuje beseda *ποικίλος*, potankosti, ki omogočajo bralcem, da razumejo mnogo ali malo, vsak pač v svoji luči ali na osnovi svojih predsodkov.

Stacke, ki nas zanima, se konča z besedami „... καὶ οὐδὲν ποικιλώτερον“. Kaj naj tu pomeni beseda *ποικίλος*? Giguet, ki misli, da se ta nanaša na prerokinjo, besedo prevaja z: „...ona ni manj dvoumna.“ V tem Giguet sledi tistemu, kar je pri Henry-ju Cary-ju (1886), ki poroča o besedi *ποικίλος*, pri vsebini prerokb in prevaja: „they are not at all more ambiguous“ (\*one sploh niso bolj dvoumne). Za Cary-jem vidimo senco Isaac-a Littleburry-ja (1824), ki ima takšen prevod: „which are not more ambiguous than those at Delphi“ (\*ki niso bolj dvoumne kot tiste v Delfih). Sumimo, da je izvorni greh storil Jean Schweighauser, za katerega kaže, da je večina prevajalcev sprejela kot veljavne njegove besede: »NEQUE ILLA MAGIS PERPLEXA« (\*in niso bolj zapletene prerokbe). (Citirano po Bähr-u, Leipzig 1834. Vol. III., str. 602).

Robinson (1928), ki je želel biti boljši kot njegovi predhodniki, nam daje naslednji prevod, kjer se beseda *ποικίλος*, znova nanaša na prerokinjo: „nor are her sayings less full of guile“ (\*niti so njene prerokbe manj polne prevare). Ta prevod spominja na Langejevega (ki ga prav tako citira Bähr), po katerem so bile prerokbe „ebenso scharfsinnig“ (\*prav tako bistroumne). Godley (1922 in 1963) obravnava vprašanje z besedami: „there is aught more of mystery here than there“ (\*tu je moralo biti več tajanstvenega kot tam). Prav tako se Legrand izogne težavi s pomočjo ohlapnega izraza: „tu ni nič bolj zapletenega“. Edini prevajalec, ki ga poznamo in ki je zadel bistvo obravnavanega stavka, je Rawlinson. Poglejmo zakaj:

Grška beseda, ki pomeni „dvoumen“, je *ἀμφιδέξιος*, beseda, ki pomeni „zapleten“, pa *συμπεπληγμένος*. Ni razloga, da bi mislili, da Herodot teh besed ni bil poznal ter da ne bi bil uporabil ene ali druge, če bi hotel kaj takega povedati. Rekel je *ποικιλώτερος*, uporabil je bil primernik pridevnika *ποικίλος*. Kadar govorimo o tkaninah, pomeni beseda *ποικίλος* „pisan“. Ko govorimo o trdni snovi, kot so zidovi ali plošče, ta beseda pomeni „poslikan“, to pomeni „opleskan“ z različnimi barvami uporabljajoč zaviti vzorec. Če pojem razširimo, beseda *ποικιλία* pomeni okrasek. Perje atenske sove je bilo *ποικίλος*. Lisast konj je bil „*ποικίλος*“.

Ksenofont (*Anab.* I. 5.8) nas poučuje, da je perzijsko plemstvo nosilo ποικίλος ἀραξυρίδας vezene kratke hlače, ne pa dvoumne. V Atenah so bili zakoni vtisnjeni v koščke lesa in črke tam so bile obarvane. Od tod tudi omemba ποικίλου ξύλου - obarvan les, ne pa „zapleten“ ali „zvit“. Kar so imenovali στήα ποικίλη, je bila kolonada, katere zidovje je bilo opleskano – pokrito je bilo s freskami. Tam ni bilo nič skrivnostnega, dvoumnega ali zapletenega.

Prerokbe iz Delfov, enako kot one Bakhove iz Trakije, niso bile lisaste. Včasih je bil njihov smisel dvoumen, vendar ploščice, na katerih so bile vtisnjene prerokbe, niso bile niti pisane niti dvoumne. Nekatero ploščico so laže prebrali kot druge. Vse prerokbe, ki pa jih poznamo, so zapisali na ploščice pisarji, ali pa spraševalci sami. Kajti pogosto je bilo potrebno odgovor prerokinje prenašati daleč in z velikimi stroški. Treba se je torej bilo zavarovati pred spominskimi spodrseljaji posameznikov, ki so bili obiskali preročišče. Od tod potreba po pisanih prerokbah. To je vse. V poglavju, ki nas zanima, Herodot ne opravlja natančne raziskave podrobnosti dveh preročišč. Brez dvoma je imel pred seboj ploščico iz Apolonovega preročišča v Delfih, in drugo iz Bakhovega preročišča v Trakiji, ko je bil zapisal, da ene ni bilo nič težje brati kot druge.

### Tretja stranska pripomba

#### BAKHOVO PREROČIŠČE IN SAMOSTAN RILA

Najstarejši glagolski dokumenti so bili napisani v bolgarščini, in večino so jih bili našli v Bolgariji, namreč na Sveti gori (gora Athos) in v samostanu Rila. Ta samostan, naj bi, kot nam pripovedujejo, ustanovil v 10. stoletju Sv. Ivan iz Rile. Le-ta se nahaja približno 30 km v ravni črti od najvišjega vrha (Musala) na Balkanskem polotoku. To ustreza kraju, ki ga navaja Herodot za Bakhovo svetišče.

V zvezi s tem svetiščem Macrobij pravi: „Prav tako vem, da v Trakiji poistovetijo sonce z Bakhusom, ki ga ljudje tistih krajev imenujejo Sabacios in ga častijo z velikim pompom, tako kot je bil napisal Aleksander. Na gori Zilmissus je okroglo svetišče brez strehe na sredini, ki je posvečeno temu bogu.“ (Saturnalia, I, 18, 11.) Danes je samostan Rila kvadratne oblike, vendar na sredini nima strehe.

Še bolj značilno je, da se samostan nahaja 15 km nad traško vasjo Sportelae (Rila), kjer so bili našli darilni napis, posvečen Sabaciosu okoli leta 1925. (Glej: G. Mihailov, *INSCRIPTIONES GRAECAE IN BULGARIA REPERTAEE*, No. 2233, IV, Sofia 1966).

Drugo pomembno dejstvo: Po Ennius-u je slavno Bakhovo svetišče v Trakiji postavil Maron (Citirano iz Varron-a: *DE LINGUA LATINA*, knjiga V. 14. - Loeb, I, str. 14). Kdo je bil ta Maron? Če verjamemo Hesiodu, je bil pravnuk Bakha samega (Glej: *Le catalogue de femmes*, No. 86 [po Eusthatius-u] Hom 1623.44 - Loeb, str. 211). Kar zadeva Bakhusa, je bil vnuk Kadmus-a, za katerega menijo, da je bil prinesel feničansko abecedo v Trakijo. Zdi se, da je bilo življenje Kadmus-a precej razgibano. Po nekem postanku v Tebah so bili Grki izgnali Kadmus-a in njegovo ženo Harmonio, ki sta se morala naseliti pri Ilirih. Tam sta v danem času ustanovila mesto Ohrid, ki se je včasih imenovalo Lychnidus. (Glej: napis Christodora, št. 697, v *ANTHOLOGIE GRECQUE*, VII - Loeb.)

Ali bi gnali stvari predaleč, če bi si predstavljali, da je Kadmus v Ohridu poučeval abecedo svojega vnuka Bakhusa? Zakaj ne bi mogel Bakhus početi iste stvari – učiti pisati svojega pravnuka Marona, ustanovitelja slavnega svetišča na kraju, kjer nahajamo samostan Rila dandanes, in kjer so bili našli glagolske „Liste iz Rile“?

## Opombe

1. Nikola Mavrodinov, *Starob'lgarskoto izkustvo* (Sofija 1959).
2. V sodobnem delu (1100 let slavjanskoj azbuky, Moskva 1963), je V.A. Istrin iznašel oslovsko brv v korist mnenja, da so bili iznašli glagolico na Moravskem po cirilici. Kaže, da Istrin ni poznal odkritja keramičnih plošč v Preslavu. Po drugi strani pa se mu ni zdelo potrebno, da bi se zadržal pri dveh velepomembnih dejstvih: Obstoju slovanskih palimpsestov na glagolski osnovi in obrobnih pripomb v cirilici na Zografovem Evangeliju (Glej *QUATTUOR EVANGELIARUM CODEX GLAGOLITICUS*, izdal V. Jagić, Berlin 1879, pogl. VIII ET PASSIM). Ali drugače, to dvojce dejstev se sploh ne ujema s predstavo, da je nastala glagolica kasneje kot cirilica.
3. Veliko obdobje glagolice lahko izpeljemo s pomočjo raziskave, katero bom predstavil ob drugi priložnosti. Vendar je kljub temu potrebno videti prvo pripombo na koncu te študije.
4. VII, III. Sprejemam Rawlinsovo tolmačenje. Glej drugo pripombo na koncu te študije.
5. Suéton, Aug., 94.5 in Plutarque, *Vie d'Alexandre* (\*Plutarh, *Aleksandrovo življenje*).
6. Glej tretjo pripombo na koncu te študije.
7. *Les Pontiques, II*, deveto pismo, 49 - 54, (Pariz 1957), str. 302.
8. Sijajen dokaz visoke ravni trakijske omike v 3. stol. pred Maziljenim, je priskrbelo odkritje antične grobnice blizu Kazanlaka, leta 1944. Glej Vassil Micoff, *Le Tombeau antique près de Kazanlak* (Bolgarska akademija znanosti, Sofija 1954).
9. *Les pontiques, IV*, trinajsto pismo, 16-22. Tomi je v antiki bilo ime Constanze (Kustendje).
10. Herodot imenuje Gete "kot najplemenitejše in najpravičnejše med vsemi Trakijci" (IV, 93). Platon hvali trakijske zdravnike, katerih vodja je bil Zalmoxis, znamenit Get (*CHARMIDES, 156*).
11. Tako pod svojim prvotnim imenom kot pod imenom Goti so bili Geti pri večini avtorjev 4., 5. in 6. stoletja našega štetja na slabem glasu. Vendar pravi Salvian de Marseille: "mi ljubimo nečistost, Goti pa jo sovražijo." Ugotavlja, da v kriznem času Goti in Vandali "zahtevajo pomoč Boga in imenujejo njim naklonjeno usodo božji dar." Drugje Salvian pravi: "Med Goti so edini nemoralni Rimljani. Med Vandali ni drugih nemoralnežev, kot so Rimljani" *DE GUBERNATIONE DEI*, VII, 6, 9, 23. ( Angleški prevod Eve M. Sanford v zvezku z naslovom *The Writings of Salvian Presbyter*, The Catholic University of America Press, Washington, D. C. 1962.)
12. *Bibliothèque, Codex 177a* (*Les Belles Lettres, Paris 1960, II*, str. 163). To ni edino sporočilo o kakšni trakijski književnosti, ki ga lahko najdemo pri piscih iz časov pred Cirilom in Metodom. Upam, da se bom mogel ob drugi priložnosti vrniti k temu vprašanju.
13. *Goth.*, VI, XXVII, 2 (Loeb, III, str. 253.). Tudi VII, XIV, 2-3 (Loeb, IV, str. 263).
14. *Discours de Julien César: Les actions de l'Empereur ou de la royauté*, 17. (*Les Belles Lettres, Paris 1932, I*, 1. del, str. 143).
15. *Histoire de Rome, II.CX* (Garnier, Paris 1932, str. 231).
16. *HISTORIAE*, VIII, 1.5 in III, 4.7.
17. *GETICA*, V, 34. (Angleški prevod C. C. Mierow, Princeton University Press, 1915, str. 59).
18. Prav tam, *XXIII, 119*.
19. *NATURALIS HISTORIA*, VI, XIV, 35. (Loeb, III, str. 363).

20. Prav tam IV, XI, 41; IV, XII, 80. (Loeb, III, str. 149 in 179).
21. Plinij v tej zvezi citira Philemona, po katerem je *morimarusa* kimerska beseda. *N.H.*, IV, XIII, 95. (Loeb, III, str. 193).
22. *Histoire de Rome*, XLIV, XXVI.
23. *Description de la Grèce*, VIII, VII, 4.
24. Antonius Caracallus, 10. (*SCRIPTORES HISTORIAE AUGUSTAE*, Teubner, Leipzig 1965, I, str. 192).
25. Povzetek iz 78. knjige, 12,5. (Loeb, IX, str. 307 - 309).
26. *PHOTII EPITOME PHILOSTORGII H.E.*, II, 5. (Citat Georg-a Waitz-a, *Über das Leben und die Lehre des Ulfila*, Hannover 1840, str. 59).
27. *HISTORIARUM ADVERSUS PAGANOS LIBRI VII*, I, 16 (Angleški prevod Roy-a J. Deferrari-ja, The Catholic University of America Press. Washington. D. C. 1964, str. 37).
28. *Goth.*, V, XX, IV, 30.
29. *Vand.*, III, II, 2.
30. Prav tam, poglavje 18 (Les Belles Lettres, 1951, str.54).
31. V Gesner-jevi izdaji (Leipzig 1759) je predstavljena Claudien-ova pesnitev pod naslovom *De bello gothico*. V Loeb-ovi izdaji (1956) je M. Platnauer izvirni naslov brez razlage spremenil v *De bello gothico*.
32. Primerjaj Rutilius Naumutianus *DE REDITU SUO*, (Les Belles Lettres, 1961).
33. Rim 1805, št. 119, str. 180-183.
34. Albila je bil gotski poveljnik v Italiji (Procopij, *Goth.*, VI,XI,1.) Agila je bil gotski kralj v Španiji. (Grégoire de Tours, *Histoire des Francs*, VI, VIII.).
35. To je pomen besede po Eusèbe-jevi razlagi. (*Histoire de l'Eglise*, VII,VII,4.).
36. Sokrat izrecno pravi, daje „gotske črke iznašel Ulfila, gotski škof.“ (*Histoire de l'Eglise*, IV, 33, 34). Med drugimi pisci, ki so poudarjali to dejstvo, primerjaj Sozomen-a (VI,37).
37. Waitz (*Über das Leben, itd., str. 14*) navaja Ulfilov življenjepis, ki ga je bil sestavil Auxentius, kot sledi: „*IPSIS TRIBUS LINGUIS PLURES TRACTATUS ... POST SE DERELIQUIT ...*“ (\*prav v teh treh jezikih je zapustil več razprav).

## Znamenja

\* opomba prevajalca

\* pisave: Glagolica, V: Enciklopedija Jugoslavije, 4, JLZ, Zagreb 1989, str. 374.

## Povzetek

Herodot ugotavlja, da so bili imeli Trakijci svojo pisavo že sredi 5. stoletja pr. n. št. Ovid priča o vrhunskem pesništvu v Trakiji in pove zase, da je bil napisal knjigo v getskem jeziku. Nobenega dvoma ne more biti, da so v 7. stoletju n. št. obstajale trakijske knjige. O tem imamo natančno pričevanje Photiusa. Že mnogo pred njim je Velleius Patreculus (okrog leta 31) zabeležil, da so Panonci imeli določeno omiko v pisanju in da so jim bile domače duhovne dejavnosti. Tudi bizantinski cesar Julijan priča zato, kakor tudi o tem, da so jadranski Veneti, Mezijci ter Panonci med seboj govorili isti jezik.

Geti so bili Trakijci in Theofilakt Simocotta pove, da sta imeni "Sloveni" in Geti označevali en in isti narod. Pri Pliniju ne najdemo besede "Slovan", pozna pa Venete ob Jadranu in tudi

vzdolž reke Visle. Zaradi zamere cesarja Caracalle so bili rimljanski pisci spremenili ime Geti v Goti. Ta zmeda se je nadaljevala in tako so npr. pesnitev „DE BELLO GETHICO“ brez razlage spremenili v "De bello Gothico" (v Loebovi izdaji 1956). V gotskem rokopisu iz Ravenne moremo na osnovi slovanskega jezika razumeti vse. Gotska pisava je delo škofa Ulfile, čigar starši so bili Paflagonci ter s jih bili s silo vključili med Gote. Po mnenju strokovnjakov se je bil Ulfila naslonil na grško abecedo, ki izvira iz fenicianske.

Kako daleč v starino sega glagolica? Stari pisci jo pripisujejo sv. Hieronimu. Visoko starost glagolice nakazujejo pomembne podrobnosti, oblike črk kažejo, da gre v bistvu za združitev Linearne B pisave in fenicianske (stare hebrejske) pisave, pri čemer je prva prispevala 7, druga pa 5 znakov. Tudi najdba v Gordionu leta 1965 potrjuje domnevo o obstoju frigijske (\*bregijske) književnosti že v 8. stoletju pr. n. št., kar vsekakor potrjuje navedbe Herodota, ko je bil pisal o branju prerokb iz Bakhovega preročišča v Trakiji.

Vsekakor je glagolica bistveno starejša kakor cirilica. Oznaki bukvice in glagolica sta sopomenki. Feniksov brat Kadmij in njegova žena sta bila ustanovila mesto Ohrid, ki se je včasih imenovalo tudi Lychnidus.

#### **Naslov izvirnika:**

George Sotiroff, Y a-t-il eu une écriture autochtone en terre slave avant le temps de Cyrille et Méthode? *Revue Canadienne d'Etudes Slaves*, 1/1967, str. 79-94.

Prevedel: Eric Tomas de Saint-Maur.

Glej tudi P. Serafimov: *The Origin of the Glagolitic Alphabeth*, Zbornik šeste mednarodne konference Izvor Evropejcev, Ljubljana 2008, 99-117.